

Čas jako problém filosofický

Zásadně musíme odlišovat problém času od problému vnímání času (resp. reagování na čas): vnímat je možno jen „něco“, reagovat lze jen na „něco“. (Pochopitelně musíme pamatovat na to, že na tomto místě ono „něco“ nesmíme jednoznačně interpretovat jako „něco předmětného“.) Samo vnímání či reagování ovšem předpokládá čas, tj. samo časuje, má „svůj čas“, avšak ani tento „svůj“ čas si nevytváří, neprodukuje ani „nevymýšlí“ (i když se na jeho průběhu zčásti aktivně podílí). Jedna věc má však naprosto zásadní důležitost: pokud bychom chtěli začít zkoumat povahu času v obecném smyslu, jsme od počátku na špatné cestě. Zajisté především proto, že v dané dějinné situaci budeme nakloněni onomu zpředměťování, které je ovšem právě v případě „času“ naprosto nepřijatelné a nepřipustné. Ale jde ještě o něco jiného: „čas“ nesmíme předpojatě a nezdůvodněně stále ještě chápat jako nějaké „původní“ prostředí. Tak jako les nepředchází a nemůže předcházet jednotlivé stromy (a další účastníky lesa jako biotopu), tak ani časovost (a časování) jednotlivých (pravých) událostí nesmíme chápat jako danou předem jako „prostředí“, ale musíme se tázat, odkud se to prostředí původně bere. A musíme tudíž dospět k závěru, že původně čas „vzniká“ přesně tak, jak vznikají (pravé) události; původní čas je časem událostí, nikoli časem „pro“ události, tj. časem, „v němž“ se události dějí resp. vůbec mohou dít. Každá (pravá) událost si nese svůj čas s sebou, je jaksi „totožná“ se svým časem, a když skončí, skončí také její vlastní „čas“. Ale tak, jako je každá, i ta nejnižší událost schopná se díky své reaktivitě zapojit do vztahů k jiným událostem (a být od jiných také takto zapojena tím, že ony zase reagují na ni), takže je v jejích možnostech se aktivně jakoby překročit, přesáhnout a tedy vyjít od sebe a ze sebe „ven“, tak přesahuje událost svým časováním svůj „vlastní čas“ a vytváří kolem sebe (a tedy jakoby „mimo“ sebe, „ven“ ze sebe) jakési časující či časové „pole“. A toto časové „pole“ se „překládá“ přes „vlastní“ časová pole dalších událostí, ta pole se navzájem pronikají a vytvářejí ono mnohočetné časové pole, jež vnímáme (a nejenom my lidé, ale na různých úrovních a různými způsoby všechny subjekty (= subjekty-události), tedy nejen před-lidské, ale i před-živé, třeba považované za „fyzikální“ a chybně za částice, nikoli za události). A právě proto je chybou zabývat se obecným časem jako samostatným a dokonce původním tématem, ale je nutno vyjít od jednotlivých událostí (dokonce především od těch primordiálních resp. těch nejnižších, ale jak od těch „reálných“, tak od těch „virtuálních“); právě tam problém „času“ začíná.

(Písek, 110926-1.)